

Гораль Ліліана Тарасівна
*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів;*

Перезова Ірина Володимирівна
*доктор економічних наук,
завідувач кафедри маркетингу і контролінгу;*

Шийко Віра Ігорівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів,
Інститут економіки та управління у нафтогазовому комплексі
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ПРОБЛЕМИ ІСНУЮЧОГО МЕХАНІЗМУ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ РЕНТНИХ ПЛАТЕЖІВ НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ МІЖ БЮДЖЕТАМИ

Побудова механізму перерозподілу рентних платежів адаптованого до сучасних умов децентралізації з урахуванням збалансованості інтересів громади та держави вимагає дослідження проблем сучасного механізму та внесення коригувань, щодо його адаптування. Особливої актуальності дане питання набуває в сучасній активній фазі реформи децентралізації, коли формуються окремі громади з виділенням їм певних обов'язків, що в подальшому вимагає необхідності забезпечення фінансової самостійності даних територій для виконання таких обов'язків.

Важливу складову ресурсних платежів до бюджетів займають рентні платежі, які здійснюють підприємства нафтогазового комплексу, а саме в їх структурі 95% займає рента за користування надрами та рента за транспортування, а рента за користування надрами для видобування тільки нафти і газу становить 95% у структурі рентних платежів за користування надрами для видобування корисних копалин і, слід відмітити, що близько 85% від рентних платежів за користування надрами для видобування нафти і газу припадає на рентну плату за видобування газу та газового конденсату. Тому доцільно певну обґрунтовану частку таких надходжень залишати на тій території, де справляються відповідні рентні платежі, так як територіальна громада володіє «багатством», яке користується попитом і повинно приносити надходження до місцевого бюджету для покращення умов життя та соціального статусу громадян відповідної території.

Підприємства нафтогазового комплексу здійснюють рентну плату за такими напрямками: за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування надрами в цілях не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України [1]. Рентну плату за користування надрами для видобування корисних копалин сплачують за геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислова розробка родовищ

корисних копалин загальнодержавного значення; безпосереднє видобування корисних копалин. Рентну плату за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин сплачують за будівництво та експлуатацію підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод; створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади та ін.); задоволення інших потреб.

Відповідно до Бюджетного кодексу України [2], а саме статті ст. 29 підприємства нафтогазового комплексу сплачують до загального фонду Державного бюджету: 100 відсотків рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату, яка зараховується до загального фонду державного бюджету (у повному обсязі) і відповідно, платниками такої рентної плати є управління бурових робіт та нафтогазовидобувні управління; 100% рентної плати за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України, платниками цього виду ренти є суб'єкти господарювання, які експлуатують об'єкти магістральних трубопроводів та надають (організують) послуги з транспортування (переміщення) вантажу трубопроводами України [1], отже таку ренту сплачує Укртрансгаз і до грудня 2015 року платником даної ренти був ДК «Укртрансгаз». Щодо місцевих бюджетів, то з усіх видів ренти зараховується у повному обсязі до загального фонду відповідних бюджетів рента за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Такі платежі зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем розташування) відповідних природних ресурсів.

У таблиці 1 наведено обсяг надходжень рентних платежів до Державного бюджету протягом 2013-2016 рр. та план на 2017 рік.

Відповідно до класифікації доходів бюджету рентна плата складається з двох великих груп: рентна плата за користування надрами та рентна плата за транспортування. Причому, слід відмітити, що рентна плата за користування надрами значно перевищує рентну плату за транспортування (майже в 50 разів). Також по всіх рентних платежах до бюджету відслідковується чітка тенденція до зростання, що в основному пов'язано не з активізацією діяльності нафтогазового комплексу, а зі значними темпами інфляційних процесів, так як базою нарахування рентних платежів за користування надрами для видобування нафти, газу і газового конденсату відповідно до Податкового Кодексу (ст. 252.1.1) є вартість обсягів видобутих у податковому (звітному) періоді корисних копалин, яка окремо обчислюється для кожного виду корисної копалини (мінеральної сировини) для кожної ділянки надр на базових умовах поставки (склад готової продукції гірничого підприємства).

**Надходження рентних платежів за користування надрами
від нафтогазового комплексу до Державного бюджету**

Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	2016	2015	2014	2013
Рентна плата за користування надрами	54 267 659,0	42 049 033,8	20 379 327,2	13 012 337,6
Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення	3 397 200,0	3 151 409,2	1 559 179,1	913 102,5
Рентна плата за користування надрами для видобування нафти	7 796 037,2	5 904 986,3	6 217 757,7	5 479 836,5
Рентна плата за користування надрами для видобування природного газу	39 174 789,3	30 766 130,8	10 254 557,5	4 391 922,4
Рентна плата за користування надрами для видобування газового конденсату	2 399 632,5	2 226 507,5	2 263 548,7	2 128 391,4
Рентна плата за транспортування	1 260 855,1	1 260 855,1		
Рентна плата за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України	261 032,9	225 549,9	104 582,3	164 744,1
Рентна плата за вуглеводні, що нарахована до 1 січня 2013 року та рентна плата за транспортування		3 774 436,5		
Рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України		2 985 732,5	1 534 755,1	1 454 827,6
Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності		2 817 092,2	2 098 862,4	2 408 831,9

Отже, з проведених досліджень можна зробити висновки що існуючий механізм перерозподілу рентних платежів вимагає вдосконалення, навіть враховуючи намагання його адаптування до умов децентралізації шляхом прийняття 20.12.2016р. законопроекту про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо упорядкування системи надходження та використання коштів із рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату) [3], де вказано, що 95 відсотків

рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до загального фонду Державного бюджету, а 5 % розподіляється між місцевими бюджетами, а саме: 2 відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до районних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів; 3 відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів; 2 відсотки рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів; 1 відсоток рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату зараховується до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів. Однак, враховуючи великі збитки, які понесе державний бюджет через такий перерозподіл було вирішено, що даний законопроект почне діяти з 01.01.18 р.

Аналіз стану справ з перерозподілу рентних платежів, який діятиме до 2018 року та враховуючи запропоновані зміни, які будуть впровадженні з 2018 року, можна стверджувати, що ні в першому ні в другому випадку не має адекватного обґрунтування таких рішень (саме відсоткового розподілу), а тому необхідність побудови механізму перерозподілу рентних платежів на основі критерію перерозподілу, який би інтерпретував той необхідний обсяг фінансових ресурсів, які повинні залишатися на певній території для компенсування завданих збитки від діяльності суб'єктів нафтогазового комплексу та з урахуванням альтернатив такої діяльності, залишається надалі актуальним завданням до вирішення.

Список використаної літератури:

1. Податковий кодекс Відомості Верховної Ради (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112 зі змінами і доповненнями на поточний період. – Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>

2. Бюджетний кодекс Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст. 572 зі змінами і доповненнями на поточний період. – Електронний ресурс: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157к/10-вр/page>

3. Проекту Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо упорядкування системи надходження та використання коштів із рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату) Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 48, ст.822. – Електронний ресурс: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1716-19>